

Forslag til forskrift om nasjonal retningslinje for tverrfaglig videreutdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid

Kapittel 1. Virkeområde og formål

§ 1. Virkeområde og formål

Forskriften gjelder for universiteter og høyskoler som gir tverrfaglig videreutdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid som er akkreditert etter lov om universiteter og høyskoler § 1-2 og § 3-1.

Forskriften gjelder for tverrfaglig videreutdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid på 60 studiepoeng.

Forskriften skal sikre et nasjonalt likeverdig faglig nivå, slik at kandidatene som uteksamineres, har en felles sluttkompetanse, uavhengig av utdanningsinstitusjon.

§ 2. Formål med utdanningen

Tverrfaglig videreutdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid gir kompetanse i profesjonell kommunikasjon og samhandling med mennesker med psykiske helseproblemer og/eller rusmiddelproblemer. Utdanningen gir kompetanse innen psykisk helsearbeid og rusarbeid, hver for seg og i sammenheng.

Tverrfaglig videreutdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid kvalifiserer til samarbeid rundt livssituasjoner, opplevelser og ressurser til dem det gjelder, deres familie og nettverk. Etter endt utdanning vil kandidaten ha mot til og kompetanse til å samarbeide i den kompleksitet som finnes i menneskers aktuelle livssituasjon. En tverrfaglig psykisk helse- og rusarbeider kan ta initiativ til og koordinere avansert samarbeidende hjelp, i majoritets- og minoritetskulturer, med utgangspunkt i situasjon, ønsker og behov til dem det gjelder og har oversikt over og kan henvise til samfunnets aktuelle ordninger og tilbud.

Kandidaten skal kunne legge til rette for økt livskvalitet og bedring på individ-, gruppe- og samfunnsnivå. Utdanningen er forskningsbasert, praksisbasert og erfaringsbasert, og skal møte samfunnets krav om likeverdige og kunnskapsbaserte tjenester. Etter endt utdanning kan kandidaten bidra til å ivareta menneskerettigheter, deltagelse, god helse og utviklingsmuligheter for mennesker med psykiske helseproblemer og/eller rusmiddelproblemer.

En tverrfaglig psykisk helse- og rusarbeider kvalifiseres til å arbeide i kommunal helse-, sosial- og velferdstjenester, i planarbeid, i tverrfaglig spesialisert behandling (TSB) og i spesialisert psykisk helsevern. Kandidaten kan jobbe med selvstendige, faglige og kritiske vurderinger og beslutninger i samhandling med brukere og andre involverte i helse, sosial og velferdstjenester samt medvirke til å skape trygge relasjoner gjennom kommunikasjon, tverrfaglig samarbeid og kontinuitet.

Tverrfaglige psykisk helse- og rusarbeidere kan jobbe med inkluderende og ekskluderende psykososiale prosesser og andre maktforhold, menneskeverd og solidaritet. Utdanningen skal fremme holdninger som danner grunnlag for likeverdige tjenester innenfor psykisk helsearbeid og rusarbeid for alle grupper i samfunnet, herunder samers status som urfolk og deres rettigheter til språklige og kulturelt tilrettelagte tjenester.

§ 3. *Kompetanseområder*

Utdanningen skal gi læringsutbytte i tråd med kapittel 2 til 6 under følgende kompetanseområder:

- Historikk og perspektiver på fenomenene psykisk helse og rusmiddelbruk
- Rammebetingelser, organisering og rettigheter
- Etikk, relasjon og samhandling
- Arbeidsmåter i psykisk helsearbeid og rusarbeid
- Forskning, formidling og fagutvikling

Kapittel 2. Læringsutbytte for kompetanseområdet historikk og perspektiver på fenomenene psykisk helse og rusmiddelbruk

§ 4. *Historikk og perspektiver på fenomenene psykisk helse og rusmiddelbruk – Kunnskap*

Kandidaten

- a. har inngående kunnskap om historisk utvikling innenfor både psykisk helsearbeid og rusarbeid.
- b. har avansert kunnskap om ulike perspektiver som biologiske, psykologiske, sosiale, eksistensielle og kulturelle, på både psykisk helse og rusmiddelbruk, samt på psykiske helseproblemer og rusmiddelproblemer.
- c. har inngående kunnskaper om menneskers egne erfaringer og forståelser knyttet til fenomenene psykisk helse og rusmiddelbruk.
- d. har inngående kunnskap fra ulike perspektiver på forskjellige psykiske helseproblemer, omfang og betydning på individ-, gruppe- og samfunnsnivå.
- e. har inngående kunnskap fra ulike perspektiver om fenomenet avhengighet.
- f. har inngående kunnskap fra ulike perspektiver om legale og illegale rusmidlers utbredelse og virkninger, skadevirkninger og funksjoner på individ-, gruppe- og samfunnsnivå.
- g. har inngående kunnskap fra ulike perspektiver om forhold på individ-, gruppe- og samfunnsnivå som kan hemme og fremme bedringsprosesser, gode hverdagsliv og sosial deltakelse for mennesker med psykiske helseproblemer og/eller rusmiddelproblemer og deres familie og nettverk.

§ 5. *Historikk og perspektiver på fenomenene psykisk helse og rusmiddelbruk - Ferdigheter*

Kandidaten

- a. kan analysere og forholde seg kritisk til historiske og aktuelle perspektiv på både psykisk helse og rusmiddelbruk samt på psykiske helseproblemer og rusmiddelproblemer.
- b. kan analysere hvilke forhold på individ-, gruppe- og samfunnsnivå som kan hemme og fremme bedringsprosesser, gode hverdagsliv og sosial deltakelse for mennesker med psykiske helseproblemer og/eller rusmiddelproblemer og deres familie og nettverk.

§ 6. Historikk og perspektiver på fenomenene psykisk helse og rusmiddelbruk - Generell kompetanse

Kandidaten

- a. kan analysere relevante faglige problemstillinger i både psykisk helsearbeid og rusarbeid i lys av ulike perspektiver.

Kapittel 3. Læringsutbytte for kompetanseområdet rammebetingelser, organisering og rettigheter

§ 7. Rammebetingelser, organisering og rettigheter - Kunnskap

Kandidaten

- a. har inngående kunnskap om menneskerettigheter og relevante internasjonale konvensjoner, relevant lovverk og faglige retningslinjer, herunder forebygging og bruk av tvang.
- b. har avansert kunnskap om hvordan både psykisk helsearbeid og rusarbeid er organisert, om ulike tilbud og arbeidsmåter i helse-, sosial- og velferdstjenestene, og om betydningen av helse- og velferdspolitiske mål og virkemidler.
- c. har inngående kunnskap om betydningen av selvhjelp, likepersonsarbeid og frivillig arbeid innenfor både psykisk helsearbeid og rusarbeid.

§ 8. Rammebetingelser, organisering og rettigheter – Ferdigheter

Kandidaten

- a. kan utføre både psykisk helsearbeid og rusarbeid i tråd med menneskerettigheter, internasjonale konvensjoner, lover og faglige retningslinjer og basert på kunnskap om roller, organisering og finansiering av tjenester.
- b. kan analysere og kritisk reflektere over problemstillinger knyttet til organisatoriske rammeverk og identifisere mulighetsrom innen ulike profesjonelle og institusjonelle kontekster innenfor både psykisk helsearbeid og rusarbeid.
- c. kan selvstendig identifisere og analysere juridiske problemstillinger og anvende rettskilder til å sikre rettighetene til mennesker med psykiske helseproblemer og/eller rusmiddelproblemer og deres familie og nettverk.

§ 9. Rammebetingelser, organisering og rettigheter - Generell kompetanse

Kandidaten

- a. kan bruke kunnskap og ferdigheter knyttet til rammebetingelser, organisering og rettigheter på en måte som bidrar til likeverdige helse- og velferdstjenester for alle mennesker med psykiske helseproblemer og/eller rusmiddelproblemer og deres familie og nettverk.

Kapittel 4. Læringsutbytte for kompetanseområdet etikk, relasjon og samhandling

§ 10. Etikk, relasjon og samhandling – Kunnskap

Kandidaten

- a. har avansert kunnskap om ulike teorier og tilnærminger innen kommunikasjon, relasjon og samhandling.
- b. har inngående kunnskap om betydningen av forståelser, verdier og væremåter i både psykisk helsearbeid og rusarbeid samt bruk av bærekraftige arbeidsformer som ivaretar fagpersonen selv og andre involverte.
- c. har avansert kunnskap om etikk i både psykisk helsearbeid og rusarbeid.
- d. har inngående kunnskap om brukerorganisasjoner, brukermedvirkning på individ og systemnivå, herunder brukeransettelser.
- e. har avansert kunnskap om tverrfaglig, tverretattlig og tverrsektorielt samarbeid.

§ 11. Etikk, relasjon og samhandling - Ferdigheter

Kandidaten

- a. kan analysere og forholde seg kritisk til ulike teorier og tilnærminger innen kommunikasjon, relasjon og samhandling og anvende disse i samhandling med dem det gjelder, deres familie og nettverk og med samarbeidspartnere i helse- og velferdstjenester og frivillige organisasjoner.
- b. kan anvende bærekraftige arbeidsformer som ivaretar fagpersonen selv og andre involverte.
- c. kan bruke kunnskap om kommunikasjon og relasjon til selvstendig å legge til rette for at de det gjelder kan få uttrykke sine opplevelser, erfaringer og forståelse og der disse beskrivelsene anerkjennes og danner utgangspunkt for utformingen av hjelp.
- d. kan bruke kunnskap om kommunikasjon og relasjon til selvstendig å legge til rette for at sensitive tema som krevende livserfaringer, herunder vold og seksuelle overgrep, blir identifisert og møtt.
- e. kan bruke relevante metoder for å reflektere kritisk over egen væremåte og rolle og for å møte etiske problemstillinger på en selvstendig måte.

§ 12. Etikk, relasjon og samhandling - Generell kompetanse

Kandidaten

- a. kan anvende sine kunnskaper og ferdigheter til å selvstendig koordinere og bidra til tverrfaglig samarbeid med og rundt mennesker med psykiske helseproblemer og/eller med rusproblemer og deres familie og nettverk på tvers av tjenestenivåer og sektorer
- b. kan analysere relevante etiske problemstillinger i både psykisk helsearbeid og rusarbeid og kritisk reflektere over hvordan egne holdninger og verdier kan innvirke på samhandlingen med mennesker med psykiske helseproblemer og/eller med rusproblemer.

Kapittel 5. Læringsutbytte for kompetanseområdet arbeidsmåter i psykisk helsearbeid og rusarbeid

§ 13. Arbeidsmåter i psykisk helsearbeid og rusarbeid - Kunnskap

Kandidaten

- a. har avansert kunnskap om psykisk helse og rusmiddelbruk og kjønn, alder og sosiokulturell kontekst.
- b. har avansert kunnskap om samspillet mellom psykisk helse og rusmiddelbruk og fysisk helse, livsbelastninger, herunder kriser, vold, tap og seksuelle overgrep og levekår, herunder økonomi, arbeid, boforhold og sosial deltakelse.
- c. har avansert kunnskap om ulike arbeidsmåter på individ-, gruppe- og samfunnsnivå innen både psykisk helsearbeid og rusarbeid for å forebygge, kartlegge og redusere problemutvikling, forhindre dødsfall og for å fremme bedring og gode hverdagsliv og sosial deltakelse.
- d. har inngående kunnskap om behov og rettigheter til pårørende og etterlatte til mennesker med psykiske helseproblemer og/eller med rusmiddelproblemer, herunder barn som pårørende og etterlatte, samt om relevante helse-, omsorg og velferdstilbud til pårørende og etterlatte
- e. har avansert kunnskap om ulike måter å sikre kvalitet og faglig forsvarlig kartlegging, utredning, behandling og oppfølging, herunder bruk av tilbakemeldingsverktøy, i både psykisk helsearbeid og rusarbeid.
- f. har inngående kunnskap om medikamenters rolle, virkninger og bivirkninger i både psykisk helsearbeid og i rusarbeid, og om medikamentfrie tilbud.

§ 14. Arbeidsmåter i psykisk helsearbeid og rusarbeid - Ferdigheter

Kandidaten

- a. kan analysere samspillet mellom psykiske helseproblemers og rusproblemers art, omfang og varighet og forhold som kjønn, alder og sosiokulturell kontekst og bruke dette til å utføre differensiert og kontekstsensitivt psykisk helse og rusarbeid.
- b. kan analysere samspillet mellom psykisk helse og rusmiddelbruk og fysisk helse, livsbelastninger, herunder kriser, vold, tap og seksuelle overgrep og levekår, herunder økonomi, arbeid, boforhold og sosial deltakelse og bruke dette til å gjennomføre avansert psykisk helsearbeid og rusarbeid.
- c. kan bruke relevante arbeidsmåter innen både psykisk helsearbeid og rusarbeid på individ-, gruppe- og samfunnsnivå på en selvstendig måte for å forebygge, kartlegge og redusere problemutvikling og forhindre dødsfall, og for å fremme bedring og gode hverdagsliv og sosial deltakelse.
- d. kan anvende kunnskap om pårørende og etterlattes rettigheter og behov til å gi informasjon og psykososial støtte samt bidra til proaktiv, kontinuerlig og helhetlig oppfølging.
- e. kan anvende kunnskap om virkninger og bivirkninger av medikamenter og om medikamentfrie tilbud i både psykisk helsearbeid og rusarbeid.

§ 15. Arbeidsmåter i psykisk helsearbeid og i rusarbeid - Generell kompetanse

Kandidaten

- a. kan analysere og reflektere kritisk over ulike arbeidsmåter innenfor psykisk helsefeltet og rusfeltet.
- b. kan bruke kunnskap og ferdigheter til å utøve faglig skjønn i forskjellige praksissituasjoner i møte med mennesker med psykiske helseproblemer og/eller rusmiddelproblemer og andre berørte.

Kapittel 6. Læringsutbytte for kompetanseområdet forskning, formidling og fagutvikling

§ 16. Forskning, formidling og fagutvikling - Kunnskap

Kandidaten

- a. har avansert kunnskap om sentrale vitenskapelige perspektiv og forskningsmetoder for å utøve og videreutvikle både psykisk helsearbeid og rusarbeid
- b. har avansert kunnskap om metoder for å identifisere og kritisk vurdere kunnskapskilder som er relevante for både psykisk helsearbeid og rusarbeid
- c. har inngående kunnskap om systematisk fagutviklingsarbeid og om vilkårene for fag- og utviklingsarbeid innen både psykisk helsearbeid og rusarbeid

§ 17. Forskning, formidling og fagutvikling - Ferdigheter

Kandidaten

- a. kan bruke relevante metoder for å finne og kritisk vurdere relevans og kvalitet av ulike kunnskapskilder og kunne ta kunnskap i bruk.
- b. kan gjennomføre og evaluere fagutviklingsprosjekter med utgangspunkt i forskningsbasert, praksisbasert og erfaringsbasert kunnskap.

§ 18. Forskning, formidling, fagutvikling - Generell kompetanse

Kandidaten

- a. kan kommunisere eget fag og forskning i møte med mennesker med psykiske helseproblemer og/eller rusmiddelproblemer, andre berørte, samarbeidspartnere, beslutningstakere og befolkningen generelt.
- b. kan anvende sine kunnskaper og ferdigheter på nye områder for å gjennomføre avanserte arbeidsoppgaver og fagutviklingsprosjekter innenfor både psykisk helsearbeid og rusarbeid.

Kapittel 7 Opptakskrav, studiets oppbygning og praksis

§ 19. Opptakskrav

Opptakskrav for tverrfaglig videreutdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid er fullført 3-årig bachelorutdanning eller tilsvarende, som gir yrkestittel sosionom, vernepleier, barnevernspedagog, sykepleier, fysioterapeut eller ergoterapeut.

I tillegg kan de enkelte utdanningsinstitusjonene vurdere i hvilken grad søkere med annen minimum 3-årig universitets- eller høyskoleutdanning er kvalifiserte for opptak.

§ 20. Studiets oppbygning

Utdanningen skal ha en oppbygning som bidrar til å skape en gjensidig sammenheng mellom de fem kompetanseområdene 1) Historikk og perspektiver på fenomenene psykisk helse og rusmiddelbruk, 2) Rammebetingelser, organisering og rettigheter, 3) Etikk, relasjon og samhandling, 4) Arbeidsmåter i psykisk helsearbeid og i rusarbeid og 5) Forskning, formidling og fagutvikling. De tre første kompetanseområdene danner grunnlag for de to siste. Studiet er tverrfaglig og skal vektlegge ulike forståelsesrammer fra både psykisk helsefeltet og fra rusfeltet. Utdanningen skal også vektlegge de subjektive opplevelser og erfaringsbaserte kunnskaper som mennesker med psykiske helseproblemer og/eller rusmiddelproblemer og deres familie og nettverk har. Utdanningen skal ha en oppbygning som vektlegger hvordan psykiske helseproblemer og rusmiddelproblemer er kontekstualiserte fenomen og hvordan mennesker med psykiske helseproblemer og/eller rusmiddelproblemer kan møtes på samarbeidende, koordinerte og tverrfaglige måter.

Utdanningen skal være helhetlig, der det faglige innholdet, de pedagogiske virkemidlene og praksisstudier kobles sammen slik at læringsutbyttene oppnås. For å fremme avansert analytisk, kritisk og praktisk kompetanse, skal det anvendes studentaktive læringsformer.

§ 21. Praksisstudier

I utdanningen skal det inngå praksis innen psykisk helsearbeid og eller i rusarbeid på minimum fire uker totalt. Praksis skal være knyttet til ett eller flere av læringsutbyttene i denne forskriften og bidra til å utvikle kandidatens praktiske, analytiske og kritiske kompetanse. Ferdighetstrening og veiledningsgrupper som inngår som del av utdanningen, og/eller utviklingsprosjekt i tilknytning til kandidatens egen arbeidsplass innen psykisk helsearbeid eller rusarbeid, kan inngå i praksisperioden.

Utdanningsinstitusjonene skal inngå samarbeidsavtaler med praksistilbyderen. Avtalene skal regulere ansvar, roller, kapasitet på praksisplasser, kompetanse og samarbeidsarenaer på alle relevante nivå, og kan også regulere forsknings-, utviklings- og innovasjonssamarbeid.

Kapittel 8. Ikraftttredelse og overgangsordninger

§ 22. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft 1. juli 2022. Institusjoner som tilbyr utdanningen kan selv velge om de vil følge denne forskriften fra høsten 2023. Fra høsten 2024 skal alle institusjoner som tilbyr utdanningen følge forskriften.

Studenter som følger tidligere rammeplan, har rett til å avlegge eksamen etter denne inntil 1.juli 2027. Fra dette tidspunktet oppheves forskrift 1.desember 2005 nr. 1384 til rammeplan for videreutdanning i psykisk helsearbeid.

Universiteter og høyskoler som tilbyr utdanningen, kan likevel tilby eksamen etter nevnte rammeplan inntil 31.12.2029.